

Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 172 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4008/1/05_11_2021.pdf#page=134.

2. Загуменна Ю. В. Взаємодія Національної поліції України та громадянського суспільства як основа державної безпеки. *Верховенство права*. 2018. № 2. С. 37–45.

3. Додаток до Рекомендації Кес (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики: : Міжнародний документ Комітету міністрів від 19 вересня 2001 : Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. редакцією О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. 588 с.

4. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ : проект 2014 р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-%D1%80/>.

5. Сокурєнко В. В. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917-2017 рр.) : до 100-річчя подій Української революції. Харків 3: ХНУВС: Золота миля, 2017. 495 с.

6. Проневич О. С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду / О. С. Проневич. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2009. № 1. С. 145-167.

7. Гудзь Т. І. Проблеми та перспективи розвитку місцевої міліції (муніципальної поліції) в умовах реформування територіальної організації публічної влади в Україні / Т. І. Гудзь. *Форум права*. 2011. № 4. С. 154–161. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11gtivvu.pdf>.

8. Тінін, Д., & Завістовський, О. (2024). Питання вдосконалення мовлення під час фахової підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. *Матеріали конференцій МЦНД*, (19.01.2024; Кривий Ріг, Україна), 236–238. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/975>.

Юлія ОЛІЙНИК,

викладач кафедри

адміністративного права і процесу

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

ПРИВАТНІ ОСОБИ ЯК УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Приватна особа. Що означає це поняття? Для того, щоб розкрити тему приватної особи як суб'єкта адміністративного права, треба розібратись в деяких поняттях, таких як «індивід», «людина», «особа» та «особистість».

«Індивід» у праві позначає максимально загальну абстракцію, не пов'язану з індивідуальними рисами особи, підкреслюючи одиничність. За визначенням М. І. Матузова, це «жива істота, що існує в єдності з умовами свого середовища». У юридичному контексті термін «людина» вказує на представника *Homo sapiens*, що об'єднує біологічні, соціально-історичні та культурні аспекти. Важливо, що для визнання прав людини не має значення вік, стать чи релігія особи; головне – її приналежність до цього виду [1].

У юридичному контексті термін «людина» – це представник *Homo*

sapiens, що втілює сукупність різних аспектів свого існування: біологічного, соціально-історичного, культурного та духовно-морального. Важливо зауважити, що для визнання основних прав людини не є вирішальними вік, стать, релігія чи зайнятість особи; ключовим є лише факт її приналежності до виду Homo sapiens.

Поняття «особа» можна розглядати як уточнення терміна «людина», тобто індивіда, здатного вступати в правовідносини, реалізуючи свої бажання та інтереси в суспільстві, який досяг певного рівня соціалізації, що дозволяє йому самостійно функціонувати в суспільстві, висловлювати свою волю та реалізовувати її, як індивіда. Вона акцентує увагу на юридичній ролі людини. Досить часто спостерігається плутанина між термінами «особа» та «особистість», оскільки кожен з них має специфічні значення у різних гуманітарних науках. Річ у тому, що «особистість» має різні трактування в гуманітарних науках:

- У психології його визначають як стійку систему рис, що відрізняють індивідів один від одного.
- У соціології він розглядається як сукупність соціальних ролей конкретної людини.

На жаль, багато правників неправильно трактують термін «особистість», вважаючи, що характеристики особистості не відповідають суб'єкту, який порушив закон. Вони створюють термінологічні конструкції на кшталт «особа насильницького злочинця», забуваючи про соціально-психологічні аспекти. Важливо зазначити, що «особа» і «особистість» не є синонімами у праві: «особа» позначає суб'єкта права, тоді як «особистість» стосується типових характеристик окремої людини або групи [2].

Якщо розглянути термін «особа» детальніше, отримаємо поняття «фізичної особи». Це звуження терміна пов'язане з його використанням у певних соціальних відносинах, зокрема, у майнових справах. Поняття «фізична особа» набуває значення лише в контексті протиставлення юридичній особі, яка також бере участь у майнових відносинах, але має інший обсяг прав та обов'язків.

Таким чином, ми підходимо до терміна «приватна особа», який ще не знайшов чіткого місця у законодавстві, але вже активно використовується в науковій літературі. Приватна особа зазвичай розглядається як невіддільний учасник публічно-правових відносин, протиставляючись публічним органам. Деякі дослідники визначають приватну особу як фізичну особу, яка бере участь у публічному управлінні відповідно до адміністративних норм. З іншого боку, можливість приватної особи виступати суб'єктом права, тобто учасником адміністративних правовідносин, визначається як адміністративна правосуб'єктність. Цей концепт має динамічний зміст, що змінюється у залежності від об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на обсяг прав і обов'язків приватної особи. Це може включати соціально-економічні умови, правові норми та інші умови, що формують роль особи в

адміністративному середовищі.

У контексті адміністративної правосуб'єктності важливо розглянути адміністративно-правовий статус індивідуального суб'єкта. Це поняття визначає правове становище особистості у її взаємовідносинах з суб'єктами виконавчої влади, регламентоване нормами адміністративного права. Водночас адміністративно-правовий статус громадян формує обсяг і характер їх правосуб'єктності, включаючи адміністративну правоздатність та дієздатність.

Адміністративна правоздатність означає здатність мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які виникають із моменту народження та визнаються за кожною особою, попри її національність, громадянство, вік (за винятком випадків, коли певні права пов'язані з досягненням віку), стать, соціальний статус, політичні чи релігійні погляди. Правоздатність не може бути передана іншим. Громадянин не має права добровільно відмовитися від неї, оскільки така відмова не є юридичною. Ця правоздатність є невід'ємною частиною громадянства і може бути лише тимчасово обмежена відповідно до законодавства (наприклад, у випадку вчинення злочину чи адміністративного правопорушення). Правоздатність є основою юридичного статусу особи та громадянина. Ця правоздатність припиняється лише з моментом смерті особи.

Адміністративна правосуб'єктність громадян варіюється залежно від ряду факторів, зокрема статі, віку, стану здоров'я та соціального статусу. Наприклад, військовий обов'язок є обов'язковим лише для чоловіків, тоді як жінки звільнені від цього. Деякі групи громадян мають право на безкоштовне лікування або пільги на проїзд. Особливий адміністративно-правовий статус належить біженцям, які підлягають регулюванню Закону України «Про біженців». Ці фактори підкреслюють, що права та обов'язки приватних осіб у сфері адміністративного права не є універсальними та можуть суттєво варіюватися [3].

Обмеження адміністративної правоздатності має тимчасовий характер і може виникати лише з однієї з двох причин: перша – це звуження прав, коли громадянин частково або повністю втрачає деякі права (наприклад, заборона керування транспортними засобами); друга – це покладення додаткових обов'язків, які можуть бути як індивідуальними, так і загальними (наприклад, обов'язок дотримуватись правил під час епідемій або з'явитись до ТЦК).

Отже, обмеження адміністративної правоздатності, як зазначалося раніше, є тимчасовими і можуть бути зумовлені специфічними умовами. По-перше, особливі обставини, такі як стихійні лиха, епідемії, війна, призводять до додаткових обов'язків для громадян. Наприклад, відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» під час введення надзвичайного стану можуть установлюватися обмеження прав і свобод громадян, включаючи комендантську годину, обмеження свободи пересування, контроль за документами. Ці заходи спрямовані на забезпечення безпеки та підтримання публічного порядку в умовах загрози. По-друге, у випадку вчинення правопорушення на конкретного громадянина можуть покладатися додаткові обов'язки або ж він може втратити окремі права. Громадянин,

притягнутий до адміністративної відповідальності, зобов'язаний виконати рішення відповідного органу, наприклад, сплатити штраф. Для певних категорій осіб, які були засуджені або мають інші підстави, встановлюється адміністративний нагляд, що включає обов'язки та обмеження відповідно до адміністративно-правових норм.

Реалізація суб'єктивних прав і обов'язків громадян здійснюється в межах їх адміністративної дієздатності.

Адміністративна дієздатність визначається як здатність особи самостійно реалізовувати свої права та виконувати обов'язки у сфері адміністративного права. Ця здатність здійснюється через усвідомлені і вольові дії, які можуть виконуватись як особисто, так і через представника. Адміністративна дієздатність громадянина не має чітко визначеного моменту виникнення в правових актах. Зазвичай вона реалізується з 18 років, але може також виникнути з 14 років, коли особа отримує паспорт. У 16 років індивід може підлягати адміністративній відповідальності, а в окремих випадках дієздатність може бути визнана навіть до 14 років. Вона також залежить від розумового розвитку та життєвого досвіду особи, що впливає на її відповідальність за дії у взаємодії з адміністративними органами. Адміністративно-правові відносини такого типу виникають між громадянином та державним органом при: реалізації прав (пенсія, вступ до навчальних закладів, зміна прізвища); виконанні обов'язків (військовий обов'язок, реєстрація за місцем проживання); порушеннях прав громадян (незаконний арешт, відмова в прийомі на роботу); порушенні громадянином правових обов'язків (порушення громадського порядку); поданні скарг на недоліки в роботі державних установ [3].

Дієздатність варіюється серед різних груп громадян, і її зміст та обсяг залежать від таких чинників, як вік, стан здоров'я та належність до певних соціальних груп. Це означає, що права та обов'язки, які мають громадяни, можуть істотно відрізнятися залежно від їх особистих характеристик і соціального контексту.

Отже, обсяг адміністративної дієздатності громадян України значно варіюється в залежності від різних груп, таких як інваліди, пенсіонери, учасники бойових дій тощо, які мають різні права, обов'язки та пільги в сфері публічного адміністрування. Таким чином, права та обов'язки можуть бути загальними для всіх громадян або специфічними для певних категорій, що відображає загальний та спеціальний адміністративно-правовий статус особи.

Список використаних джерел:

1. Кулініч М. О. Соціально-психологічні особливості професійних установок здобувачів вищої освіти. 2024. 9 с.
2. Березневич О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів надання адміністративних поліцейських послуг в Україні. *Київський юридичний журнал* 5. 2024. С. 7-14.
3. Гапон В. О. Адміністративна правосуб'єктність отримувачів волонтерської допомоги. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. 121 с.